

शशकर्णः काण्वः। अश्विनौ। अनुष्टुप्, १,४,६,१४-१५ बृहती, २,३,२०,२१ गायत्री, ५ ककुप, १० त्रिष्टुप्, ११ विराट्, १२ जगती।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे। प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दिर्युतं या अरातयः॥ ८.००९.०१

अश्विना- हे अश्विनौ प्राणेशनशक्तिभूतौ। युवम्- युवाम्। वत्सस्य- युवयोर्वत्सभूतस्य ऋषेः। अवसे- रक्षायै। नूनम्- निश्चयेन। आ गन्तम्- आगच्छतम्। अस्मै- एतस्मै। अवृकम्- अक्रूरम्। पृथु- महत्। च्छर्दिः- गृहम्। प्र- प्रकर्षेण। यच्छतम्- दत्तम्। याः- ये। अरातयः- लोभिनः स्वार्थैकपरास्तान्। युयुतम्- पृथक्कुरुतम्॥१॥

यदन्तरिक्षे यद्विवि यत्पञ्च मानुषाँ अनु। नृम्णं तद्वत्तमश्विना॥ ८.००९.०२

यत्। नृम्णम्- वीर्यम्। दिवि- नभसि। अन्तरिक्षे- द्यावापृथिव्योरन्तराले देशे। पञ्च मानुषान् अनु- ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रनिषादान् अनुसृत्यास्ति। तत्। अश्विना- हे अश्विनौ। धत्तम्- यच्छतम्॥२॥

ये वां दंसाँस्यश्विना विप्रासः परिमामृशुः। एवेत्काण्वस्य बोधतम्॥ ८.००९.०३

अश्विना- हे अश्विनौ। ये। विप्रासः- मेधाविनः। वाम्- युवयोः। दंसाँसि- दर्शनानि कर्माणि वा। परिमामृशुः- अस्पृशन्। तान् यथा बोधतम्। एवेत्- तथैव। काण्वस्य- मन्त्रविदो ममापि। बोधतम्- बुद्धयेथाम्॥३॥

अयं वाँ घर्मो अश्विना स्तोमेन परि पिच्यते। अयं सोमो मधुमान्वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः॥ ८.००९.०४

वाजिनीवसू- सम्पद्युक्तौ। अश्विना- हे अश्विनौ। अयम्- इदम्। वाम्- युवयोः। घर्मः- घर्मोपलक्षितकठिनसाधनम्। अतस्ततनूर्न तदामो अश्रुत इति श्रुतिः। स्तोमेन- मन्त्रेण। परि पिच्यते- संस्क्रियते। येन। वृत्रम्- आवरणम्। चिकेतथः- नाशयितुं जानीथः। अयम्- सोयम्। मधुमान्- मधुरः। सोमः- रसः॥४॥

यदप्सु यद्वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् । तेन माविष्टमश्विना ॥ ८.००९.०५

पुरुदंससा- बहुकर्माणौ बहुदर्शनौ । अश्विना- हे अश्विनौ । यत् । अप्सु- उदकेषु । वनस्पतौ- वृक्षादिषु ।

ओषधीषु । युवाभ्यां भेषजं कृतम् । तेन । मा- माम् । अविष्टम्- रक्षतम् ॥५॥

यन्नासत्या भुरण्यथो यद्वा देव भिषज्यथः ।

अयं वा वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ॥ ८.००९.०६

नासत्या- हे सत्यस्वरूपौ । यत्- यौ । भुरण्यथः- पोषयथः । यत्- यौ । देवा- देवौ । भिषज्यथः-

भैषज्यं कुरुथः । वाम्- तयोर्युवयोः । वत्सः । अयम् । मतिभिः- मननैः । न विन्धते- युवां न लभते ।

हविष्मन्तम्- चरुपुरोडाशध्यानभावनादिहव्यवन्तम् । हि- खलु । गच्छथः ॥६॥

आ नूनमश्विनोऽर्द्धिः स्तोमं चिकेत वामया । आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि ॥ ८.००९.०७

नूनम्- निश्चयेन । ऋषिः- सूक्ष्मदर्शी । अश्विनोः । वामया- कल्याण्या भावनया । स्तोमम्- मन्त्रम् ।

चिकेत- बुद्धयते । अथर्वणि- चित्तवृत्तिनिरोधक अग्नौ । थर्वतिश्चरतिकर्मा तत्प्रतिषेध इति यास्कः ।

मधुमत्तमम्- अतिशयेन मधुरम् । सोमम्- रसम् । घर्म- घर्मोपलक्षितकठिनसाधनम् । आ सिञ्चत्-

समर्पयेत् ॥७॥

आ नूनं रघुवर्तनिं रथं तिष्ठथो अश्विना । आ वां स्तोमां इमे मम नभो न चुच्यवीरत ॥ ८.००९.०८

अश्विना । रघुवर्तनिम्- लघुगमनम् । रथम् । आ तिष्ठथः- अधितिष्ठथः । इमे- एते । मम- मे ।

स्तोमाः- मन्त्राः । नभो न- आकाशसमौ । वाम्- युवाम् । आ चुच्यवीरत- अभिगच्छन्ति ॥८॥

यद्य वा नासत्योक्थैराचुच्युवीमहि । यद्वा वाणीभिरश्विनेवेत्काण्वस्य बोधतम् ॥ ८.००९.०९

अद्य- इदानीम् । नासत्या- सत्यस्वरूपौ । वाम्- युवाम् । उक्थैः- मन्त्रैः । आचुच्युवीमहि-

आगमयेम । अश्विना । एवेत्- एवमेव । काण्वस्य- मन्त्रविदः । वाणीभिः- वाग्भिः । बोधतम्-

बुद्धयेथाम् ॥९॥

यद्वाँ कक्षीवाँ उत यद्वश्व ऋषिर्यद्वाँ दीर्घतमा जुहाव।

पृथी यद्वाँ वैन्यः सादनेष्वेवेदतो अश्विना चेतयेथाम्॥ ८.००९.१०

यत्। कक्षीवान्- मन्त्रवर्गसंपन्नो ध्यानभावनाश्रेणीसंपन्नो वा। उत- अपि च। यत्- यथा। व्यश्वः- विशेषाश्वो विशेषप्राणोपासकः। ऋषिः- सूक्ष्मदर्शी। यत्- यथा। दीर्घतमाः- दीर्घान्धकारपीडितः। तदन्धकारनाशाय। वाम्- युवाम्। जुहाव- आह्वयति स्म। यत्- यथा। पृथी- गुरुगुणयुक्तः। वैन्यः- कमनीयः। सदनेषु- देवयजनदेशेषु। जुहाव। एवेत्- तथैव। अतः- इदं मम स्तवम्। अश्विना। चेतयेथाम्- जानीतम्॥१०॥

यातं छर्दिष्वा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा।

वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम्॥ ८.००९.११

यातम्- आगच्छतम्। छर्दिष्वा- गृहपती। उत- अपि च। नः- अस्माकम्। परस्पा- अतिशयेन पालकौ। भूतम्- भवतम्। जगत्पा- जगत्पालकौ। उत- अपि च। नः- अस्माकम्। तनूपा- देहपालकौ। तोकाय तनयाय- धर्मसन्ततये। वर्तिः- गृहम्। यातम्- आगच्छतम्॥११॥

यदिन्द्रेण सरथं याथो अश्विना यद्वा वायुना भवथः समोकसा।

यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद्वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः॥ ८.००९.१२

अश्विना- प्राणेशनशक्तिभूतौ। इन्द्रेण- ईशनाधिदैवतेन। सरथम्- समाने रथे। याथः- आगच्छथः। वायुना- प्राणाधिदैवतेन। समोकसा- समानसदनौ। भवथः- स्थः। आदित्येभिः- अखण्डप्रकृतिजैः। ऋभुभिः- उरुभासमानैश्चित्करणैः। सजोषसा- समानहृदयौ स्थः। विष्णोः- सर्वव्यापिनः। विक्रमणेषु- व्याप्तिषु। तिष्ठथः॥१२॥

यद्वाश्विनावहं हुवेय वाजसातये। यत्पृत्सु तुर्वणे सहस्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः॥ ८.००९.१३

अश्विनौ। अहम्। वाजसातये- अन्नलब्धये। हुवेय- आह्वयेय। पृत्सु- युद्धेषु। तुर्वणे- आवरणबाधने। यत्- या। सहः- शक्तिः। तत्- सा। श्रेष्ठम्- उत्तमा। अश्विनोः। अवः- रक्षामयी॥१३॥

आ नूनं यातमश्विनेमा हव्यानि वां हिता।

इमे सोमासो अधि तुर्वशे यदाविमे कण्वेषु वामथ ॥ ८.००९.१४

नूनम्- अवश्यम्। अश्विना। आ यातम्- आगच्छतम्। इमा- एतानि। हव्यानि-
चरुपुरोडाशध्यानभावनादिहव्यानि। वाम्- युवयोरर्थे। हिता- स्थापितानि। इमे- एते। सोमासः-
रसाः। तुर्वशे- त्वरमाणे। यदौ- याज्ञिके। यजते इति यदुरिति शब्दकल्पद्रुमे। नियते वा। यम
उपरमे। अधि। भवन्ति। अथ। इमे- एते रसाः। कण्वेषु- मन्त्रवित्सु। वाम्- युवयोरर्थे
कृताः ॥१४ ॥

यन्नासत्या पराके अर्वाके अस्ति भेषजम्।

तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् ॥ ८.००९.१५

नासत्या- हे सत्यस्वरूपौ। यत्। छर्दिः- शरणम्। भेषजम्। पराके- दूरे। अर्वाके- समीपे। अस्ति।
तेन। नूनम्- अवश्यम्। प्रचेतसा- प्रकर्षचेतनौ। विमदाय- विशेषतृप्तिमते। वत्साय- त्वद्वत्सभूताय।
अभयम्। यच्छतम्- दत्तम् ॥१५ ॥

अभुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः। व्यावर्देव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः ॥ ८.००९.१६

अश्विनोः। देव्या। वाचा। साकम्- सार्धम्। अहम्। प्र- प्रकर्षेण। अभुत्सि- प्रबुद्धोस्मि। देवि-
द्योतनशीले। मर्त्येभ्यः- मनुष्याणाम्। मतिम्- बुद्धिम्। रातिम्- दानम्। वि आवः- प्रकाशय ॥१६ ॥

प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनृते महि। प्र यज्ञहोतरानुषक्प्र मदाय श्रवो बृहत् ॥ ८.००९.१७

उषः- प्रभाति ज्ञानोदयदेवते। अश्विना- प्राणेशनशक्तिभूतौ। देवि। सूनृते- प्रियहितमयि। महि-
महति। प्र बोधय। यज्ञहोतः- यज्ञेषु देवाहातः। आनुषक्- सन्ततं यथा भवति तथा। मदाय- तृप्तये।
बृहत्- महत्। श्रवः- अतीन्द्रियश्रवणम्। तदुपलक्षितदिव्यानुभूतिम्। प्र- प्रकर्षेण धारय ॥१७ ॥

यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे। आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाय्यम् ॥ ८.००९.१८

उषः- अरुणोदयदेवते । ज्ञानोदयदेवते । भानुना- स्वप्रकाशेन । यत्- यदा । यासि- सरसि । तदा ।
सूर्येण- सवित्रा । आत्मसूर्येण । सम्- सम्यक् । रोचसे- प्रकाशसे । अयम्- एषः । अश्विनोः-
प्राणेशनशक्तिभूतयोः । रथः- सद्रंहणप्रतीकरथः । नृपाय्यम्- वीरैः पालनीयम् । वर्तिः- गृहम् । आ
याति- आगच्छति ॥१८॥

यदापीतासो अंशवो गावो न दुह ऊर्धभिः । यद्वा वाणीरनूषत प्र देवयन्तौ अश्विना ॥ ८.००९.१९
आपीतासः- अनुभूताः । अंशवः- रसाः । गावः- धेनवः । ऊर्धभिः- ऊर्धोभिः । न- इव । दुहे- दुहते ।
अश्विना । देवयन्तः- देवकामा उपासकाः । प्र- प्रकर्षेण । वाणीरनूषत- अस्तुवन् ॥१९॥

प्र द्युम्नाय प्र शवसे प्र नृषाह्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा ॥ ८.००९.२०
द्युम्नाय- दीप्तये । शवसे- बलाय । नृषाह्याय- सहसे । शर्मणे- मङ्गलाय । दक्षाय- सामर्थ्याय ।
प्रचेतसा- प्रकर्षचेतनावश्विनौ । प्र- प्रकर्षेण । स्थः ॥२०॥

यन्नूनं धीभिरश्विना पितुर्योना निषीदथः । यद्वा सुम्नेभिरुक्थ्या ॥ ८.००९.२१
नूनम्- अवश्यम् । अश्विना । धीभिः । पितुः- पालकस्य । योना- सदने । निषीदथः- उपविशथः ।
सुम्नेभिः- सुखभावनैः । उक्थ्या- स्तुतौ । आगच्छतम् ॥२१॥